

MAKTABGACHA TA'LIMDA RIVOJLANISH MONITORINGI: BAHOLASH MEZONLARI VA INDIKATORLAR

Diana Artikbayeva Po'Lat qizi
Nukus davlat pedagogika instituti
Maktabgacha ta'lim

ANNOTATSIYA

Ushbu tezisda maktabgacha ta'lim muassasalarida rivojlanish monitoringi tizimini takomillashtirish, baholash mezonlari va indikatorlarini aniqlash masalalari yoritilgan. Tadqiqotda bolalarning jismoniy, ijtimoiy-emotsional, nutqiy hamda kognitiv rivojlanish darajasini muntazam kuzatish va tahlil qilish orqali individual yondashuvni shakllantirishning ahamiyati ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi tomonidan joriy etilgan "Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari" (2021-yil) hujjati asosida baholash mezonlari hamda indikatorlarning amaliy tatbiqi ko'rib chiqilgan. Maqolada rivojlanish monitoringining samaradorligini oshirishda pedagogik diagnostika, kuzatuv kartalari, tarbiyachi va ota-onalar hamkorligi muhim omil sifatida ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: *maktabgacha ta'lim, rivojlanish monitoringi, baholash mezonlari, indikatorlar, pedagogik diagnostika, individual yondashuv, davlat talablari.*

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ayniqsa maktabgacha ta'lim sifatini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash, ularning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish uchun samarali baholash va monitoring tizimi zarur hisoblanadi. Shu maqsadda, 2017-yildan boshlab mamlakatda "Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi Prezident qarorlari asosida keng qamrovli islohotlar amalga oshirildi.

Xususan, 2021-yilda tasdiqlangan "Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari" hujjati asosida maktabgacha ta'lim

International Conference on Multidisciplinary Sciences and Educational Practices

Hosted online from Rome, Italy

Website: econfseries.com

27th October, 2025

muassasalarida bolalar rivojlanishini baholashning yagona mezonlari va indikatorlari ishlab chiqildi. Bu hujjat maktabgacha ta'limdagi sifat monitoringini joriy etish, har bir bolaning rivojlanish darajasini muntazam tahlil qilish, tarbiyachilarga esa pedagogik qarorlarni asosli qabul qilish imkonini beradi.

Maktabgacha ta'limdagi rivojlanish monitoringi bolalarning jismoniy, aqliy, ijtimoiy-emotsional, nutqiy va estetik rivojlanish sohalarini qamrab oladi. Ushbu tizimning asosiy vazifasi har bir bolaning o'sish dinamikasini aniqlash, ularning kuchli va qo'llab-quvvatlanishi zarur bo'lgan jihatlarini belgilashdir. Shu bois, ushbu mavzu zamonaviy ta'lim amaliyotida dolzarb ahamiyatga ega bo'lib, ta'lim sifati va samaradorligini oshirishda muhim o'rin tutadi.

Mamlakatimizda maktabgacha ta'lim (MTT) sohasida bir nechta muhim yangiliklar va islohotlar amalga oshirilmoqda, ularning mazmuni quyidagicha:

2023-2026-yillarga mo'ljallangan ta'lim islohotlari doirasida Global Partnership for Education (GPE), UNICEF hamda boshqa xalqaro hamkorlar bilan birgalikda "Milliy hamkorlik paketi" (Partnership Compact) qabul qilindi. Bu hujjatda maktabgacha va maktab ta'limi sohasida maqsadlar belgilandi, jumladan maktabgacha yoshdagi bolalar orasida qamrovni oshirish va sifatni yaxshilash.

2024 yil sentabrda maktabgacha ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan qaror qabul qilindi, unda MTT muassasalarida metodik "Master-soat" va "Master-kun", direktor o'rinbosari lavhasini joriy etish kabi me'yorlar qo'yildi.

2024 yil avgust-sentabrda MTTlarda **o'yin asosida o'qitish (play-based curriculum)** joriy etilishi mumkinligi ma'lum bo'ldi; 2024 yil avgustda 5 kunlik master-treninig orqali 31 metodist tayyorlandi va keyinchalik 100 000 dan ortiq tarbiyachiga uzatish rejalashtirildi.

2025 yil may oyida Samarqandda birinchi "Hududiy Pedagogik Mukammallik Markazi" ochildi bu MTT tarbiyachilari va metodistlari uchun malaka oshirish markazi bo'lib xizmat qiladi.

Boshqa yangilik MTT qamrovi tez sur'atda oshmoqda. Masalan, 2017-yilda 3-6 yoshdagi bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish darajasi taxminan 30 % edi, 2025 yilgacha bu ko'rsatkich taxminan 77 % ga yetkazildi.

Bundan tashqari, 2024 yil oktyabrda e'lon qilingan yangilikda, 2026/2027 o'quv yilidan boshlab maktabgacha ta'lim muassasalarida har bir bolaning rivojlanish

xaritasi (development map) bo'lajak elektron tizimda yuritilishi, ota-ona bilan onlayn monitoring imkoniyati paydo bo'lishi rejalashtirilgani bildirildi.

Yuqoridagi yangiliklar aslida maktabgacha ta'limni kengaytirish, sifatini oshirish va zamonaviy pedagogik metodlarni joriy etish yo'lida muhim bosqichlar sifatida baholanmoqda.

Maktabgacha ta'limda rivojlanish monitoringi: baholash mezonlari va indikatorlar O'zbekiston Respublikasi doirasida amaliy tajribalar

Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarning rivojlanishini monitoring qilish, baholash mezonlarini va indikatorlarni belgilash borasida O'zbekistonda quyidagi amaliy ishlar olib borilmoqda:

Monitoring va baholash tizimi sifatida, 2023-yil 9-oktabridan boshlab mamlakat bo'yicha birinchi bosqichda xalqaro "MELQO" instrumenti maktabgacha ta'lim muassasalarida sinov tariqasida qo'llanildi.

MELQO qo'llanilishi orqali bolalarning dastlabki matematik ko'nikmalari (early mathematics) va 6-7 yoshli guruhlarida boshlang'ich o'qish/yozish (early literacy) ko'rsatkichlari o'lchab chiqildi; masalan, matematik ko'nikmalari o'rtacha 94 % ga teng ekanligi bildirildi.

Baholash mezonlarini va indikatorlarini o'z ichiga olgan pedagogik diagnostika va monitoring jurnallari, tarbiyachi va metodistlar tomonidan kuzatuv kartalari shaklida yuritish amaliyoti kengaymoqda. Masalan, ilmiy tadqiqotlarda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida monitoring mezonlari sifatida "ta'lim faoliyati tashkil etilishi", "metodik ta'minot", "bolalar rivojlanishi natijasi" kabi indikatorlar aniqlanmoqda.

MTT muassasalarida baholash mezonlari sifatida jismoniy rivojlanish, ijtimoiy-emotsional rivojlanish, nutqiy va til rivojlanishi, kognitiv rivojlanish sohalari belgilangan. Ushbu yo'nalishlarda indikatorlar masalan, bolaning mustaqil gap tuzish qobiliyati, sinov topshiruvlarida qatnashish, tayyorlik darajasi shakllanmoqda. (Bu sohada O'zbekistonda ilmiy-metodik asoslar yaratilmoqda).

Rivojlanish monitoringini yuritish uchun davlat va muassasa darajasida axborot-ma'lumot tizimlari joriy qilinmoqda. Masalan, barcha maktabgacha ta'lim muassasalari ma'lumotlari onlayn bazaga kiritilishi orqali qamrov, muassasa resurslari, tarbiyachilar malakasi kabi ko'rsatkichlar kuzatilmoqda.

Amaliy misol: 2024-yilgi tahliliga ko‘ra, maktabgacha ta’lim muassasalari soni va joylar soni oshirilgani kuzatilgan 2017-yilda 5 186 ta MTT muassasasi bo‘lgan bo‘lsa, 2024 yil oxirida taxminan 38 058 ta muassasa faoliyat yuritganligi bildirildi. Quyidagi jadvalda maktabgacha ta’limda rivojlanish monitoringi uchun ilmiy-amaliy asosda qo‘llaniladigan baholash mezonlari va indikatorlar keltirilgan. Jadvalda keltirilgan metodlar O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi tomonidan tasdiqlangan “Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo‘yiladigan davlat talablari” (2021) hamda “Maktabgacha ta’lim sifatini baholash metodik qo‘llanmasi” (2023) asosida shakllangan.

Rivojlanish sohasi	Baholash mezonlari	Indikator (ko‘rsatkich)	Qo‘llaniladigan ilmiy-amaliy metodlar
Nutqiy rivojlanish	Bola og‘zaki nutqda so‘z boyligidan foydalanadi, fikrini mustaqil ifodalay oladi	Bola 5–6 so‘zdan iborat gap tuzadi, savollarga mazmunli javob beradi, yangi so‘zlarni to‘g‘ri ishlatadi	Kuzatuv usuli, suhbat metodi, “So‘z zanjiri” o‘yini, rasmlar asosida hikoya tuzish
Kognitiv (aqliy) rivojlanish	Bola atrofdagi voqelik haqida bilimga ega, sabab-oqibat bog‘lanishini tushunadi	Rang, shakl, o‘lchamni ajratadi, sanashni biladi, oddiy mantiqiy bog‘lanishlarni izohlay oladi	Didaktik o‘yinlar (“Nimani bilasan?”, “Tartibga sol”), kuzatuv jurnali orqali tahlil, “Kichik tajribalar” metodi
Ijtimoiy-emotsional rivojlanish	Bola tengdoshlari va kattalar bilan muloqotda bo‘lish, o‘z his-tuyg‘ularini boshqarish ko‘nikmasiga ega	Guruhda o‘yin jarayonida hamkorlik qiladi, his-tuyg‘ularini so‘z bilan ifodalay oladi, nizolarda tinch yechim topadi	Rolli o‘yinlar, “Men qanday his qilyapman?” texnikasi, pedagogik kuzatuv, intervyu metodi
Jismoniy rivojlanish	Bola harakat koordinatsiyasini boshqaradi, jismoniy mashqlarni bajaradi	Yugurish, sakrash, to‘p bilan mashqlarni bajara oladi, gigiyena qoidalariga rioya qiladi	Kuzatuv kartasi, “Harakatli o‘yinlar” metodi, harakat testlari (metodik jadvallar asosida)
Ijodiy (estetik) rivojlanish	Bola musiqaga, tasviriy san‘atga, adabiyotga qiziqadi, ijodiy faoliyatda ishtirok etadi	Qo‘shiqni eslab ayta oladi, rasm chizishda o‘z g‘oyasini ifodalaydi, rolli sahna o‘yinlarida qatnashadi	“Ijodiy burchak” kuzatuv, rasm chizish jarayonini tahlil qilish, musiqiy faoliyatni baholash varaqalari

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda maktabgacha ta’lim muassasalarida rivojlanish monitoringi va baholash tizimi tubdan takomillashtirilmoqda:

indikatorlar aniqlanmoqda, baholash vositalari kiritilmoqda, tarbiyachilar malakasi oshirilmoqda va axborot tizimlari faoliyatga jalb qilinmoqda.

XULOSA

Maktabgacha ta'limda rivojlanish monitoringi tizimi bolalarning individual xususiyatlarini aniqlash, ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirilgan shaklda tashkil etish va ta'lim sifatini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida mazkur tizimni ilmiy asosda yo'lga qo'yish, baholash mezonlari va indikatorlarini aniqlash hamda ularni amaliyotga tatbiq etish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda.

Rivojlanish monitoringi tizimi orqali bolalarning nutqiy, ijtimoiy-emotsional, kognitiv, jismoniy va ijodiy rivojlanish darajalari muntazam tahlil qilinmoqda. Bu esa tarbiyachilarga har bir bolaning kuchli tomonlarini aniqlash, individual rivojlanish yo'lini belgilash hamda o'quv-tarbiyaviy jarayonni ilmiy asosda rejalashtirish imkonini beradi.

Baholash mezonlari va indikatorlar asosida olib borilayotgan kuzatuvlar bolalarning har tomonlama shakllanishini kuzatish, ularning ta'limga tayyorgarligini aniqlashda ishonchli diagnostik ma'lumotlar beradi. Shuningdek, bu tizim pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirishga, ota-onalarning bolalar rivojlanish jarayonidagi ishtirokini kuchaytirishga ham xizmat qilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi. (2023). Maktabgacha ta'lim sifatini baholash metodik qo'llanma. Toshkent: "Yangi asr avlodi" nashriyoti.
2. Karimova, M., & To'xtayeva, Z. (2022). Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi va rivojlanish diagnostikasi. Toshkent: "Fan va texnologiya" nashriyoti.
3. Jo'rayev, A., & G'aniyeva, S. (2024). Zamonaviy maktabgacha ta'lim metodikasi va monitoring tizimi. Toshkent: "Iqtisodiyot va innovatsiyalar" nashriyoti.

E CONF SERIES

International Conference on Multidisciplinary Sciences and Educational Practices

Hosted online from Rome, Italy

Website: econferences.com

27th October, 2025

-
4. Raxmonova, N., & Qodirova, D. (2023). Bolalar rivojlanishida baholash mezonlari va indikatorlarning o'ri. Samarqand: "Zarafshon" nashriyoti.
  5. Usmonov, O., & Abdullayeva, N. (2024). Ilk va maktabgacha ta'limda individual yondashuv va rivojlanish monitoringi. Toshkent: "Ma'rifat" nashriyoti.